

মানৱ ভূগোল (Human Geography) কি?

## ১. মানৱ ভূগোলৰ অৰ্থ

মানৱ ভূগোল হৈছে ভূগোলৰ সেই শাখা যিয়ে মানৱ সমাজ, মানৱীয় কাৰ্যকলাপ আৰু পৃথিৱীৰ ভৌতিক পৰিৱেশৰ মাজত থকা পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক অধ্যয়ন কৰে।

সহজ ভাষাত—

মানৱে পৃথিৱীৰ বিভিন্ন স্থানত কেনেকৈ বাস কৰে, প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশক কেনেকৈ ব্যৱহাৰ আৰু পৰিৱৰ্তন কৰে আৰু মানৱীয় কাৰ্যকলাপৰ স্থানিক বিতৰণ কেনেকুৱা—এই সকলোবোৰ মানৱ ভূগোলৰ অধ্যয়নৰ বিষয়।

## ২. মানৱ ভূগোলৰ মূল বিষয়বস্তু

মানৱ ভূগোলে মূলতঃ তলত দিয়া বিষয়সমূহ অধ্যয়ন কৰে—

- জনসংখ্যা আৰু ইয়াৰ বিতৰণ।
- মানৱ বসতি আৰু বসতিৰ প্ৰকাৰ।
- কৃষি আৰু ভূমি ব্যৱহাৰ।
- উদ্যোগ আৰু অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকলাপ।
- পৰিবহণ আৰু যোগাযোগ।
- সংস্কৃতি আৰু সমাজ।
- নগৰ আৰু গ্ৰাম্য অঞ্চল।
- সম্পদৰ ব্যৱহাৰ।
- মানৱ আৰু পৰিৱেশৰ পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক।
- বিভিন্ন মানৱীয় কাৰ্যকলাপৰ স্থানিক বিতৰণ আৰু আঞ্চলিক বৈচিত্ৰ্য।

## ভৌতিক ভূগোল আৰু মানৱ ভূগোলৰ মাজৰ সম্পৰ্ক

(Relationship between Physical Geography and Human Geography)

ভৌতিক ভূগোল আৰু মানৱ ভূগোল ভূগোলৰ দুটা প্ৰধান শাখা। দুয়োটা শাখা পৃথক বিষয় অধ্যয়ন কৰিলেও ইটোৱে সিটোৰ সৈতে গভীৰভাৱে সম্পৰ্কিত।

মূল কথা:

ভৌতিক ভূগোলে প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰে, আনহাতে মানৱ ভূগোলে সেই পৰিৱেশৰ সৈতে মানুহৰ সম্পৰ্ক আৰু কাৰ্যকলাপৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰে।

### ১. প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশে মানৱীয় কাৰ্যকলাপক প্ৰভাৱিত কৰে

ভূ-আকৃতি, জলবায়ু, মাটি, পানী আৰু প্ৰাকৃতিক সম্পদে মানুহৰ জীৱন আৰু কাৰ্যকলাপত প্ৰভাৱ পেলায়।

উদাহৰণ:

- উৰ্বৰ সমভূমি অঞ্চলত কৃষিৰ বিকাশ হয়।
- নদীৰ কাষত বহু বসতি গঢ় লৈ উঠে।
- পাহাৰীয়া অঞ্চলত বসতিৰ ধৰণ আৰু জীৱনধাৰা সমভূমিৰ পৰা পৃথক হয়।
- উপকূলীয় অঞ্চলত মাছ ধৰা এক গুৰুত্বপূৰ্ণ জীৱিকা।

অৰ্থাৎ, ভৌতিক পৰিৱেশে মানৱীয় কাৰ্যকলাপৰ অৱস্থান আৰু প্ৰকৃতি নিৰ্ধাৰণত সহায় কৰে।

### ২. মানুহেও ভৌতিক পৰিৱেশক পৰিৱৰ্তন কৰে

সম্পৰ্কটো কেৱল প্ৰকৃতিৰ পৰা মানুহলৈ নহয়; মানুহেও নিজৰ কাৰ্যকলাপৰ জৰিয়তে প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশক পৰিৱৰ্তন কৰে।

## উদাহৰণ:

- বন ধ্বংস
- কৃষিৰ বাবে ভূমিৰ পৰিৱৰ্তন
- নগৰীকৰণ
- খনিজ সম্পদৰ উত্তোলন
- নদী বান্ধ নিৰ্মাণ
- উদ্যোগ স্থাপন

এই কাৰ্যকলাপসমূহে ভূমি, বায়ু, পানী আৰু জীৱমণ্ডলৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলায়।

## ৩. জলবায়ু আৰু মানৱ জীৱনৰ সম্পৰ্ক

জলবায়ুৱে—

- মানুহৰ পোছাক-পৰিচ্ছদ,
- খাদ্যাভ্যাস,
- ঘৰ-বসতিৰ ধৰণ,
- কৃষি,
- জীৱিকা

আদি বিষয়ত প্ৰভাৱ পেলায়।

উদাহৰণ: অধিক বৰষুণ হোৱা অঞ্চলত ধান খেতিৰ বিকাশ হোৱাৰ সম্ভাৱনা অধিক।

## ৪. ভূমিৰূপ আৰু মানৱ বসতিৰ সম্পৰ্ক

পৃথিৱীৰ বিভিন্ন ভূমিৰূপত মানৱ বসতি আৰু কাৰ্যকলাপৰ প্ৰকৃতি পৃথক হয়।

- সমভূমি → ঘন জনবসতি আৰু কৃষিৰ বাবে উপযোগী।
- পাহাৰ → বসতি তুলনামূলকভাৱে কম আৰু বিচ্ছিন্ন।
- মালভূমি → খনিজ সম্পদ আৰু খনন উদ্যোগৰ বিকাশ হ'ব পাৰে।

#### ৫. প্ৰাকৃতিক সম্পদ আৰু অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকলাপৰ সম্পৰ্ক

ভৌতিক ভূগোলৰ বিভিন্ন উপাদান, যেনে—

- মাটি
- পানী
- বন
- খনিজ
- জলবায়ু

মানুহৰ অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকলাপৰ ভিত্তি গঠন কৰে।

উদাহৰণ: খনিজ সম্পদ থকা অঞ্চলত খনন আৰু উদ্যোগৰ বিকাশ হয়।

#### ৬. মানৱীয় কাৰ্যকলাপৰ ফলত পৰিৱেশৰ সমস্যা সৃষ্টি হয়

মানৱীয় কাৰ্যকলাপৰ ফলত বিভিন্ন পৰিৱেশগত সমস্যা দেখা দিব পাৰে, যেনে—

- বায়ু প্ৰদূষণ
- জল প্ৰদূষণ
- বন ধ্বংস
- মাটিৰ ক্ষয়
- জলবায়ু পৰিৱৰ্তন

সেয়েহে, মানৱ ভূগোল আৰু ভৌতিক ভূগোলৰ সমন্বিত অধ্যয়ন পৰিৱেশগত সমস্যাসমূহ বুজিবলৈ অত্যন্ত প্ৰয়োজনীয়।

ভৌতিক ভূগোল আৰু মানৱ ভূগোলৰ সম্পৰ্ক: চমু তুলনা

| ভৌতিক ভূগোল                                 | মানৱ ভূগোল                                          |
|---------------------------------------------|-----------------------------------------------------|
| প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশৰ অধ্যয়ন কৰে               | মানুহ আৰু মানৱীয় কাৰ্যকলাপৰ অধ্যয়ন কৰে            |
| ভূমিৰূপ, জলবায়ু, মাটি, নদী আদি অধ্যয়ন কৰে | জনসংখ্যা, বসতি, কৃষি, উদ্যোগ আদি অধ্যয়ন কৰে        |
| প্ৰাকৃতিক প্ৰক্ৰিয়াৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে    | মানৱ সমাজ আৰু স্থানিক কাৰ্যকলাপৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে |
| মানৱ জীৱনৰ প্ৰাকৃতিক ভিত্তি প্ৰদান কৰে      | প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশৰ ব্যৱহাৰ আৰু পৰিৱৰ্তনৰ অধ্যয়ন কৰে |

উপসংহাৰ

ভৌতিক ভূগোল আৰু মানৱ ভূগোল পৰস্পৰ নিৰ্ভৰশীল আৰু অবিচ্ছেদ্য। ভৌতিক ভূগোলে মানুহৰ জীৱন আৰু কাৰ্যকলাপৰ বাবে প্ৰাকৃতিক ভিত্তি প্ৰদান কৰে, আনহাতে মানৱ ভূগোলে অধ্যয়ন কৰে যে মানুহে সেই প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশৰ সৈতে কেনেকৈ খাপ খুৱায়, সম্পদ ব্যৱহাৰ কৰে আৰু পৰিৱেশক পৰিৱৰ্তন কৰে।

conclusion:

সেয়েহে, ভৌতিক ভূগোল আৰু মানৱ ভূগোলৰ মাজৰ সম্পৰ্ক হৈছে মানুহ আৰু প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশৰ মাজত থকা এক অবিৰত পাৰস্পৰিক সম্পৰ্কৰ অধ্যয়ন।